

razbojnikov. Prisostvovala je skrivaj ropu, ki ga je izvršil v kleti domače hiše njen mož na tujem, neznanem mladeniču. Groza je pala na poslušalce. Kata jim ukaže, naj se odstranijo. In spet se rahlo drami v nji ljubezen in zato prosi svojega moža iznova, naj ubeži. Še je čas . . . A Juraj, ki vidi, da je izdan od svoje lastne ljubljene žene, ki bi ga edina mogla preustvariti, ji kljubuje še nadalje in ji pove vse: Volkašin mu je ime, hajduk je, strah in trepet daleč naokrog. Da, ropal in moril je, a Kata, ki je izdala svojega moža, ljubečega in vsega vdanega, je po svojem srcu trša od hajduka. In ko jo končno spomni Juraj njenega sina ali hčere, ki pride, in sramote, ki bo pala na Kato in otroke, tedaj se v nji nenadoma zopet dvigne iz groze in studa in sovraštva vsa velika ljubezen te žene do svojega moža roparja. Oklene se ga s silo, ubežati hoče ž njim. Že je prepozno: pred vrati stoje vojaki.

V to skromno, romantično zgodnico, v to mrtvo grudo je dahnil g. Milčinski živega duha svoje pesniške besede. In pod njegovim peresom je nastal umotvor, tragičen poem. Ta „bela“ Kata, jaka in nesrečna, vsa strta in ponižana, ki se bori s svojim ponosom in svojo ljubeznijo, čustvena in vroča v svoji nepreudarnosti, je najboljši tip, ki ga nam je ustvaril pisatelj. Iz srede življenja je. Volkašin, pol zver pol dete, pa je popolnoma pesniška osebnost, roparski heroj: krvoločan, a neskončno ljubeč s svojim otročjim srcem. No berač „Malha“ in brusač je dvoje stereotipnih figur.

O jeziku posebej ne bom govoril: tako svež in nepotvorjen je, tako pristno naroden, kot je vse delo. Še v besedi se poznajo sledovi narodne pesmi. Tehnično je prvi del brez dejanja in bi se pri uprizoritvi moral odigrati v jako brzem tempu. Takisto tudi pevske vložke, ki sicer ne stoje z dejanjem samim v nikaki organski zvezi, a tvorijo kot medigra čudovito lep in posrečen prehod k drugemu tragičnemu delu. Prijatelj Adamič mi je preigral svojo partituro na klavirju. Lahkotna godba je, z znanimi, lepimi narodnimi motivi. Na pevce in na zbor ne stavi posebnih težkoč in bi se mogla proizvajati tudi zase. Vsekakor več težkoč in mnogo več spretnosti pa zahtevata od igralcev vlogi Volkašina in Kate, in zato se v doglednem času na naših skromnih diletantskih odrih, ki jim je namenjena, ne bo igrala mnogo ta lepa „roparska pravljica“.

Fran Albrecht.

Fr. Remec, Na devinski skali. Zgodovinski roman. „Narodna tiskarna“ v Ljubljani, 1913. 8°. 311 str. Broš. 2 K, vez. 3 K.

Dogodki predočujejo kratko fazo srednjeveškega življenja; ponazorjen je v tej Remčevi stvaritvi prvi začetek 13. stoletja, misel-vodnico tvori ekspanzivnost oblastnega Ogleja v moralnem in materialnem oziru ter naravni odpor na slovenskih tleh, osredotočen okoli najzanimivejšega goriškega gradu Devina ob Adrijskem morju. Na tej skalni utrdbi — Pucinum so jo nazivali nekoč Rimljani — kakor tudi na Premu, v Senožečah in v Belaju je vladala plemiška rodbina, ki je bila po tedanji šegi in navadi živa nadloga v Trst potujočim trgovcem, dokler ni prišla l. 1395. last izumrlega rodu Habsburžanom v roke.

Takratnega gospodarja Jurja Devinskega nam je očrtal pisatelj kot dokaj prikupnega moža, vnetega za blagor in prospeh svojih podanikov; edini izmed sosednih vitezov in velikašev je bil ohranil neodvisnost od grabežljivih akvilejskih patrijarhov, spoznavši njih gospodovalne tendence. Vendar zaradi denarnih stisk se je čutil primoranega odprodajati za patrijarhatove zlatnike kos za kosom svojih vrhovnih pravic. Poleg tega so prežali tudi avstrijski vojvoda, beneški dož in mejni grof istrski na njegovo obširno posest. Do krvavega spoprijema je prišlo, ko je zastopnik Ogleja na podlagi podle, a specijozne obtožnice izobčil neupogljivega

Jurja iz cerkve. Korenjaško se je upral s svojim bratom, bivšim roparskim poglavarjem, nesorazmerni premoči zemljelačnih Furlanov na kraških svojih gozdih, preskrbljenih s skrivnimi vodovodi, dokler ga niso verolomni nasprotniki, pristaši gesla „namen posvečuje sredstva“, ulovili v svojo past. V hipu, ko bi ga imeli osvoboditi, se zgrudi zastrupljen na zemljo.

Delo se čita prav z lahkoto, zanimivosti ne nedostaja od konca do kraja. Avtorja ne skrbiti stilistične arabeske novejših struj, mirna pripoved v ravni črti mu je lastna. Skušal je podati čimveč podrobnosti za oznako časovnega duha. Kedaj se vas morda polaste skomine pokoketirati s sumom, da utegne biti ta ali oni detajl opazovan anahronistično z dandanašnjim očesom: vsekakor pa so belokožni črnorizci risani primerno črno, t. j. silhete v temnem tušu, dočim črnokožca Hasan in Zulejka ne izgledata prezamorsko ter sta nam simpatična. Nekatere partije so polne emocije, na pr. vzajemna skrb žene in ljubimke za istega junaka. Več kot enkrat bi drhteli za usodo protagonista, ko bi ne imeli pred sabo šele tretjine romana, ki bo gotovo prispeval, da si marsikdo osveži pojme o nekdanjem socialnem dejanju in cerkvenem nehanju.

A. Debeljak.

Etbín Kristan, Drobtine iz Pavlihove zapuščine. V Ljubljani, 1912. Natisnila „Učiteljska tiskarna“. 80. 98 str. Broš. 1 K 20 v.

Knjiga vsebuje tri enodejanke: komediji „Uspeh“ in „Klub »Resignacija«“ ter šalo „Kdo je blazen?“. Čitali smo jih že prej v listku „Zarje“. V vseh treh veseloigrah srečamo že znane pisateljeve vrline: izvrstno karakteristiko značajev, naraven dialog, ki ga podčrta semintja duhovita opazka, živahnost dejanja in drzno tehniko. Brezdvomno je največje vrednosti komedija „Uspeh“, izborna satira na našo glediško publiko, polna zasluženih klofut. Kdor hoče spoznati vso plitko, narejeno globočino in prazno nadutost naše četrte odrske stene, tu jo ima, gosp. Kristan jo je fotografiral! Po jasni in točni ekspoziciji se razvije priprosto, pa vendar zanimivo dejanje, ki se vrši in dovrši tekom zadnjega dejanja neke komedije in po končani igri v glediški restavraciji. Naturnost oseb in njih govora je mojstrsko delo. Hodil sem po cesti, pa sem jih srečaval drugega za drugim, vse, od restavraterja Majerja, pa do profesorja z njegovim Pohlinom. Tudi živo glediško kroniko sem srečal in sploh celo legijo ljubiteljev glediške umetnosti in njenih poznavalcev, ki sodijo delo po ploskanju, oziroma neploskanju njega Ekselence. Vsa komedija je krepko in enotno delo, kakršnih imamo le malo pri nas.

„Kdo je blazen?“ ima v začetku slab dialog; še slabši je pa konec sam, ko dokaže kapitan s svojo dobrosrčnostjo, da ni blazen. „Klub »Resignacija«“ je stvar brez vsake realnosti, brezbarvna, samo na papirju. Naraven je samo igralec vagabund, njegove misli in besede.

Jos. Šest.

Dr. Leopold Lénard, Ljubljanski dirindaj. Dramatične sličice iz glavnega in stolnega mesta Slovenije. V Gorici, 1913. Narodna tiskarna. M. 80. 73 str. Cena?

Ako bi slučajno ne vedeli, da je avtor teh neslanosti abstinenčni piščalkar, bi uvrstili njegov „Ljubljanski dirindaj“ med žalostne izrodke — delirija. Pred dobrim stoletjem se je zasvetlikal na našem književnem obzorju soroden literarni kuriozum: Knoblove pesmi „iz Kranja“. Kar je zapisal Vodnik o njih, to velja tudi za Knoblovega epigona — dr. Lénarda!

Kapistran.